

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

فصل ۲ شرفایین

(برہانہ تکلیف و متنہان)

کتابخانہ: مکتبہ اسلامیہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصل شکوفایی ۲: درباره تکلیف دختران

نویسنده:

مجید فیاضی

ناشر چاپی:

ستاد اقامه نماز

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	فصل شکوفایی ۲: درباره تکلیف دختران
۷	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۱۵	آغاز سخن
۱۵	اشاره
۲۱	فصل اول: نخستین جشن تکلیف
۲۱	نخستین جشن تکلیف
۲۹	فصل دوم: جایگاه دختران در اسلام
۲۹	سخنی با دختران
۳۷	سلام بر همه دخترانم
۴۳	فصل سوم: نوجوان و تکلیف
۴۳	بلوغ و تکلیف
۴۵	مفهوم تکلیف
۴۸	نکاتی مخصوص دختران
۵۰	جشن تکلیف (عبادت)
۵۳	نکات ضروری مربوط به جشن تکلیف
۶۷	فصل چهارم: دانستنی های تک_ل_یف
۶۷	اشاره
۶۷	شرایط تکلیف
۷۳	واجبات
۷۵	محرمات
۷۸	توبه
۸۳	فصل پنجم: پوشش بانوان

۸۳	اشاره
۸۳	۱. محارم دختران
۸۴	۲. محارم زنان
۸۶	۳. پوشش زن مسلمان
۸۷	حجاب در کلام آفتاب
۹۵	فصل ششم: پرسش و پاسخ
۹۵	عوامل رشد و انحراف فرزندان
۹۹	راهکارهای تربیت
۱۰۳	بی توجهی کودکان به مسائل دینی
۱۰۶	حفاظت از فرزندان در تهاجم فرهنگی
۱۱۰	دعوت فرزندان به نماز
۱۱۶	اجبار کودکان به نماز
۱۲۰	آموزش نماز به فرزندان
۱۲۳	آموزش نماز به نوجوانان
۱۲۸	بیدار کردن فرزندان برای نماز
۱۳۵	پیوست ها
۱۳۵	ارتباط با دفتر مراجع
۱۳۹	معرفی مراکز پاسخ‌گویی
۱۴۵	درباره مرکز

فصل شکوفایی ۲: درباره تکلیف دختران

مشخصات کتاب

سرشناسه: فیاضی، مجید، ۱۳۶۱ -

عنوان و نام پدیدآور: فصل شکوفایی ۲: درباره تکلیف دختران/تدوین مجید فیاضی؛ کاری از مرکز تخصصی نماز.

مشخصات نشر: تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۳۸ص؛ ۱۱×۱۷اس م.

شابک: دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۷۱-۶؛ ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۷۰-۹

وضعیت فهرست نویسی: فاپا

موضوع: جشن تکلیف

موضوع: دختران -- وضع حقوقی و قوانین (فقه)

شناسه افزوده: ستاد اقامه نماز

شناسه افزوده: مرکز تخصصی نماز

رده بندی کنگره: BP۲۵۸/۴۵/ف۹ف۶ ۱۳۹۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۲۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۴۴۰۳۰

ص: ۱

اشاره

فصل شكوفايي ۲

درباره تكليف دختران

ص: ۲

نام کتاب..... فصل شکوفایی (۲)

تدوین مجید فیاضی

کاری از مرکز تخصصی نماز

ناشر مؤسسه فرهنگی _ انتشاراتی ستاد اقامه نماز

شمارگان ۵۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ اول، زمستان ۹۱

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۷۰-۹

شابک دوره ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۷۱-۶

چاپ و صحافی سازمان چاپ و انتشارات اوقاف

قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

مراکز پخش:

۱. تهران میدان فلسطین، انتشارات ستاد اقامه نماز؛ تلفن: ۸۸۹۰۰۰۵۹ - ۸۸۸۹۶۶۶۶

۲. دفاتر ستادهای اقامه نماز سراسر کشور

ص: ۳

«سرآغاز بلوغ اگرچه با تحولات جسمی همراه است، اما تحولات روحی آن بسیار بزرگ‌تر است. در این مرحله از رشد است که انسان مورد توجه خداوند واقع می‌شود و صلاحیت پیدا می‌کند تا مورد خطاب او قرار گیرد. از طرفی دیگر، احساس استقلال و آزادی در انتخاب، بحران‌هایی را فراروی انسان می‌گذارد. این انتخاب‌ها نیازمند بینش‌ها و معیارهایی است تا انتخاب براساس ارزش و توان آدمی باشد. با چنین زمینه‌ای شخص را می‌توان سالک و راهرو نامید.

سالک در سلوک خود باید راه و مقصد، و منازل و مراحل رسیدن به آن را بشناسد؛ همان‌طور که به وظایف و موانعی که بر سر راه اوست، باید آگاهی یابد»^(۱).

ص: ۹

۱- [۱]. عین. صاد، مقدمه کتاب نامه‌های بلوغ.

اهمیت این تحولات روحی و جسمی، و معنوی و مادی انگیزه تدوین دو کتاب «فصل شکوفایی (۱ و ۲)» در باره بلوغ و تکلیف دختران می‌باشد. در جلد اول به مباحث مادی و جسمی این تحول بزرگ با عنوان «بلوغ» پرداخته ایم و در این جلد، به مباحث معنوی و روحی آن با عنوان «تکلیف» خواهیم پرداخت. اهم موضوعات جلد اول عبارتند از: مفهوم بلوغ، مسائل بهداشتی، تغذیه و پرسش و پاسخ‌های رایج.

امید است با عنایت خداوند و نظر لطف حضرت صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، مطالب این مختصر این دو کتاب برای همه مادران و مربیان عزیز و زحمتکش مفید باشد.

مرکز تخصصی نماز

تابستان ۱۳۹۱

ص: ۱۰

نخستین جشن تکلیف

مردم، گروه گروه به طرف منزل [سیدبن طاووس] می رفتند، کوچها شلوغ بود و شاگردان سید نمی دانستند که این جشن، به چه مناسبتی برگزار می شود. هر کدام در ذهن خود گمانی می داشت؛ اما از آن مطمئن نبود. یکی می گفت لابد عید است و ما نمی دانیم. آن دیگری مناسبت دیگری را حدس می زد؛ اما همگی سید را خوب میشناختند و میدانستند که حتماً آن جشن مناسبتی دارد. منزل سید از جمعیت موج میزد. ذکر صلوات و قرائت شعر در مدح ائمه علیهم السلام فضای خانه را پر کرده بود و در این میان تنها سید بود که میدانست آن جشن برای چیست؟

سکوت سید طاقت شاگردان را طاق کرده بود. سرانجام یکی از آنان پرسید: اگر مناسبت جشن را بدانیم، بیشتر خوش حال خواهیم شد.

تبسم شیرینی بر چهره سید نقش بست و گفت: امروز یکی از بهترین روزهای عمر من است. چندین سال پیش، در چنین روزی من به سن تکلیف رسیدم و لیاقت آن را پیدا کردم که مورد خطاب خداوند رحمان باشم و به ادای تکلیف الهی پردازم. از این جهت، من هر سال این روز را جشن میگیرم.^(۱)

دانشمند بزرگ، عارف وارسته و انسان نمونه، «سیدبن طاووس» نخستین کسی است که این «سنت حسنه» را بنیاد نهاد و روز تشریف به تکلیف را عید اعلام کرد. او در این باره مینویسد:

ص: ۱۶

۱- ۱. سیدحمید علم الهدی، نماز سرود ایمان، ص ۳۳.

یکی از چیزهایی که خداوند، جلّ جلاله، مرا بدان رهنمون شد و تاکنون کسی را نیافته‌ام که در اینباره با من سخنی بگوید، بزرگداشت هنگام تشرّف به تکلیف و فضایل بزرگ آن است، تا آنجا که همه‌ساله فرا رسیدن آن روز را جشن میگیرم، و خداوند شرافت احیای مراسم آن و سپاس و ستایش و ثنای خورشیدها، ماهها و ستارگان آن را به من عنایت میفرماید.

این مربی بزرگ در اثر جاودانه‌اش «کشف‌المحجّه» به فرزندش پیش از رسیدن به سن تکلیف، مینویسد:

فرزندم، محمد، هنگامی که خداوند تو را به شرف عقل مفتخر گردانید و تو را شایسته همنشینی و گفت‌وگو با خود و حضور در پیشگاه اقدسش دانست، این هنگام را یادداشت کن و آن را برترین و بهترین «عیدها» بدان و سالگشت تکلیف را جشن بگیر و خدای را سپاس گوی که گوهر عقل را به تو هدیه کرده است.

ص: ۱۷

من اگر هنگام فرارسیدن تکلیف زنده بودم، آن روز را عید قرار میدهم و به شکرانه آن انفاق میکنم و اگر پیش از رسیدن به این آرزو زندگی را بدرود گفتم، به تو و دیگران وصیت میکنم که روز بالغ شدن و به تکلیف رسیدن را عید بدانید و به شکرانه این موهبت الهی انفاق کنید.

سیدبن طاووس (قدس سره) به این آرزو می‌رسد و به شکرانه این فضل بزرگ، هنگام تشریف فرزندش «محمد» به تکلیف و پانهادن او به وادی نور را جشن میگیرد و کتابی زیبا در اینباره مینگارد که در نخستین فصل آن چنین آمده است:

چون وقت تشریف فرزندم محمد به این فضیلت رسید و او به انوار عقل منور گردید، روز پنجشنبه نهم ماه محرم سال ۶۵۹ بود،

و

ص: ۱۸

من همراه با خانواده در مهمانسرای ربّانی علوی «نجف اشرف» بودیم. آن روز فرزندم محمد، پانزده

سال تمام از سنّین عمرش گذشته بود، که خداوند متعال، جلّ جلاله، اقبال و انعام خود را بر ما و او تمام کرد. منجم معتبری را در خانه خود در جوار مشهد مولایمان حضرت علی صلوات الله علیه حاضر کردم تا وقت و ساعت ولادت او را معین کند.

تاریخ ولادت او دو ساعت و پنج دقیقه روز مذکور بود. در این لحظه به قدر توان، سپاس خداوند، جلّ جلاله، را به جا آوردم که این فرزند را بدینجا رساند و ما را به نعمت کرامتی که برای او برگزید، رهنمون شد.

سیدبن طاووس که از مرّیان بزرگ و چهره‌های والا و کم‌نظیر علمای شیعی است، لحظه تکلیف را برترین لحظه‌ها و بزرگترین عیدها دانسته و انسان را به بزرگداشت آن میخواند.

راستی آیا لحظه‌ای زیباتر و شیرین‌تر از لحظه ورود در وادی نور و ارتباط با خالق زیباییها وجود دارد؟!
آن بزرگوار سنت نیکوی «جشن تکلیف» را بنیاد نهاد و این افتخار را در تاریخ اسلام به نام خود ثبت کرد.

ص: ۲۰

سخنی با دختران

شما دختران خوب باید بدانید که وضعیت زنان و دختران در قبل از اسلام چگونه بوده است و حالا در چه وضعیتی هستند. در تمامی کشورها به گونه ای به زنان ظلم می شده و هیچ احترام و شخصیتی برای آنان قائل نبودند. بهعنوان نمونه در جزیره‌العرب قبل از اسلام دختران را زنده به گور می کردند؛ بهطوری‌که قرآن در این مورد می فرماید: **وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ؟ (۱)** «و در آن هنگام که از دختران زنده به گور شده سؤال شود؛ به چه گناهی کشته شده اند»؟

در آیه دیگر، قرآن به نگرش اعراب جاهلی نسبت به دختران اشاره می کند و می فرماید:

ص: ۲۳

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْمَأْتِي ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ؛ (۱) «هنگامی که به یکی از مشرکان مژده تولد دختری داده می شد از شدت ناراحتی و غضب، رخسارش سیاه می گردید و او خشم خود را فرو می برد».

در یونان که مترقی ترین تمدن را داشت زن یک موجود پست و زاده شیطان و همگون حیوان قلمداد می شد، و زن یونانی از تمامی حقوق قانونی و مدنی بی بهره بود.

در روم، مرد کدخدای خانه بود و حق کشتن همسر خود را داشت و زن نه از پدر ارث می برد و نه حق مالکیت داشت. با تولد دختر فریاد تسلیت از سوی مرد بلند می شد و در قالب مثل می گفتند: اگر مایلی یک روز معذب باشی میهمانی کن، اگر می خواهی یک سال در رنج باشی

ص: ۲۴

پرنده نگه دار و اگر می خواهی یک عمر در عذاب باشی زن بگیر. پاهای دختران را در قالب های فلزی مخصوص قرار می دادند تا از رشد طبیعی پای آنها جلوگیری شود تا دختران توانایی خروج از خانه را در بزرگسالی نداشته باشند.

در چین نیز اگر در موقع سختی و تنگدستی دختری بر دختران خانواده افزوده می شد نوزاد را مظلومانه رها می کردند تا در سرمای شب بمیرد یا خوراک حیوانات وحشی گردد یا آنها را در پای بتها قربانی می کردند. گاهی هم پاهای آنها را قطع می کردند؛ زیرا معتقد بودند که پاهای زن، مرد را فریب می دهد و اعتقاد داشتند که خداوند خالق پسران و شیطان خالق دختران است.

در هند زن تابع شوهر بود و پس از مرگ شوهر می بایست خود را می سوزاند و گرنه خانواده شوهر او را به همراه جسد شوهرش می سوزانند. آنها زنان را دروازه اصلی جهنم می پنداشتند.

ص: ۲۵

در ژاپن هم دختران از ارث محروم بودند.

اما خداوند با اهدای کوثر نبوت به رسول خدا این سنت را شکست و فاطمه علیهاالسلام سنت شکن این آداب و رسوم غلط جاهلی شد. پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه وآله وسلم در طول ۲۳ سال رسالت خود زحمات فراوانی کشید تا این فکر جاهلیت از سر مردم عربستان خارج شود. به چند نمونه از سخنان حضرت در این باره توجه فرمایید.

پیامبر اعظم صلی الله علیه وآله وسلم می فرماید:

«خَيْرُ أَوْلَادِكُمُ الْبَنَاتُ»؛ (۱) «بهترین فرزندان شما دختران شمایند».

ص: ۲۶

۱- [۱]. میرزا حسین نوری، مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۶۹۵.

همچنین آن حضرت می فرماید: خانه ای که در آن دختران وجود داشته باشند، هر روز دوازده برکت و رحمت از آسمان بر آن نازل می شود، و رفت و آمد ملائکه از آن خانه قطع نمی شود، و برای پدر دختران در هر شب و روز عبادت یک سال را می نویسند. (۱)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم: کسی که از بازار هدیه ای بخرد و آن را برای خانواده خود ببرد، مانند کسی است که صدقاتی را برای افراد بی بضاعت و فقیر می برد. پس باید هنگام تقسیم هدیه، دختران را مقدم بدارد؛ چون هر کس دخترش را شاد کند مانند آن است که برده ای از فرزندان حضرت اسماعیل را خریده و در راه خدا آزاد کرده است. (۲)

ص: ۲۷

۱- [۱]. احمد دهقان، مقام دختران، ص ۴۷.

۲- [۲]. محمد بن حسن عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۲۷.

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم می فرماید:

از نشانه های سعادت و خوشبختی زن آن است که اولین فرزندش دختر باشد. (۱)

هدایا را میان فرزندان به عدالت تقسیم کنید. اگر من می خواستم فضیلتی را در نظرم بگیرم دختران را مقدم می داشتم. (۲)

امام صادق علیه السلام نیز می فرماید:

«أَكْثَرُ الْخَيْرِ فِي النِّسَاءِ؛ (۳) «بیشترین خیر و خوبی در وجود زنان است».

ص: ۲۸

۱- [۱]. محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۹۸.

۲- [۲]. نهج الفصاحه، ص ۳۶۵.

۳- [۳]. محمدبن حسن عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نیز درباره زن می فرماید:

«المرأه ریحانه؛ (۱) زن گل بهاری است».

دختران خوبم، اکنون دانستید که در نظر اسلام و پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم و امامان معصوم علیهم السلام چقدر مقام و منزلت ممتاز و والایی دارید؟ قدر خود را بدانید؛ به دستوره‌های معصومان علیهم السلام گوش فرا دهید و به تبلیغات دروغین غربی ها و دشمنان اسلام که می گویند دین اسلام برای زن و دختر ارزشی قائل نشده، گوش ندهید. برای اطلاع بیشتر شما دختران خوب توصیه می کنم به کتاب گلبرگ خاطره، بحث مقام و منزلت زن از دیدگاه حضرت امام رحمه الله مراجعه نمایید.

برای نمونه چند سخن از آن رهبر سفر کرده به منظور آگاهی شما عزیزان آورده می شود:

ص: ۲۹

۱- [۴]. سید رضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، نامه ۳۱، بند ۱۷، ص ۳۸۲.

زن بزرگی ویژه ای در جامعه دارد که اگر برتر از مرد نباشد، کمتر نیست. (۱)

ما همگی مرهوم شجاعت های شما زنان شیردل هستیم. (۲)

خدمت مردها هم بسیارش مرهون خدمت زنهاست. (۳)

ما نهضت خودمان را مدیون زنها می دانیم. (۴)

مربی انسان ها زن است. سعادت و شقاوت کشور بسته به وجود زن است. زن با تربیت صحیح خودش انسان درست می کند؛ با تربیت صحیح خودش کشور را آباد می کند. (۵)

ص: ۳۰

۱- [۱]. صحیفه نور، ج ۱۴، ص ۲۰۰.

۲- [۱]. همان، ج ۵، ص ۱۵۳.

۳- [۲]. همان، ج ۱۱، ص ۱۶۲.

۴- [۳]. همان، ج ۶، ص ۱۸۵.

۵- [۴]. همان.

اکنون همان‌طور که گل‌ها مظهر نشاط و طراوت اند، دختران نیز مظهر عاطفه و احساسات، و ظریف و آسیب‌پذیر بوده، هر لحظه در معرض آسیب‌های اجتماعی، اخلاقی، روحی و جسمی

هستند. از این رو با توجه به لطافت روحی و جسمی باید از کارهای خشن و سخت به‌دور باشند. گل برای محفوظ ماندن از آسیب‌ها نیاز به حفظ و مراقبت دارد. دختران نیز برای محفوظ ماندن از آسیب‌ها و خطرهای لازم است که با عفاف و حیا و حجاب، خود را از آسیب حفظ کنند.

سلام بر همه دخترانم

سالیان سال، سؤالاتی از این دست، ذهنم را اشغال کرده بود که: چرا من از شنیدن تولد دختران خوشحال‌تر می‌شوم تا پسران؟

ص: ۳۱

چرا نگاه غمگین دختران کوچک، دلم را می لرزاند، و تبسم شیرینشان روحم را به وجد می آورد؟ چرا بغض کودکانه دخترکان و لب برچیدنشان مرا بی تاب می کند، و گریه شان امانم را می برد؟ چرا بزرگ ترین فاجعه عالم برای من کتک خوردن دختران است؟ چرا انحراف و ابتدال دختران و زنان بسیار بیش از گمراهی پسران و مردان جانم را می گدازد و روحم را تخریب می کند؟

همین جا تأکید می کنم که این ارادت به دختران و تعظیم و تکریم زنان ماهیتاً متفاوت است با آنچه مدعیان دفاع از حقوق زنان در ایران و جهان می گویند و عمل می کنند.

اینها زن را ذاتاً موجودی کوچک و حقیر و افتاده می دانند که باید زیر بغل هستی اش را گرفت و از جا بلندش کرد، و مأموریت خود را انجام این عملیات می شمردند و بدبختی مضاعفشان این است که گمان می کنند تجلیل و اکرام از مقام زن، تا شانه مردان است؛ درحالی که به اعتقاد من، برابری با مردان، اصلاً برای جنس مؤنث ارتقا نیست، تنزل زن از آسمان به سطح زمین است.

دخترها جنسشان از جنس گوهری است که این گوهر، دردانه آفرینش است. محبوب ترین مخلوق خداست. درست مثل یک گل که خدا اول او را آفریده باشد و بعد از آن جهان را به

مثابه گلدانی برای وجود او طراحی کرده باشد. خودش تصریح کرده است که اگر به خاطر گل جمال او نبود، جهان را نمی آفریدم.

اگر مردان و حتی بزرگ ترین مردان، صنعت خداوندند، بانوی ما هنر خداوند است.

اگر حضرت محمد(ص) عقل آفرینش است و مولا علی(ع) قلب آفرینش، زهرای مرضیه جگر خلقت است (و جگر خلقت را خون کردند آنها که... بماند). مبادا از این دنیا تحقیر و تنزل از جنس مذکور استنباط شود. مقصود من ابداً این نیست. گوهر وجودی انسان اعم از زن و مرد غیرقابل خدشه است. عرض من این است که مطبوع ترین، لذیذترین و مفیدترین غذای زمینی به هر حال با مائده آسمانی قابل مقایسه نیست.

از بیان همه این مقدمات که طولانی هم شد، مقصودم این است که: شما دختران خواه و ناخواه از آسمان آمده اید و دانسته یا ندانسته به آن گوهر ازل و ابد متصلید، این شأن و منزلت را حفظ کنید. همین و والسلام. (۱)

ص: ۳۴

۱- [۱]. بخش هایی از نامه سیدمهدی شجاعی به دخترانش.

بلوغ و تکلیف

بلوغ و تکلیف (۱)

یکی از جلوه‌های بلوغ، بلوغ شرعی است که در دختران، نه سال تمام و در پسران، پانزده سال قمری تمام می‌باشد. اصطلاحاً این نوع بلوغ را «تکلیف» هم می‌گویند. اکنون باید تفاوت آنچه را که به نام بلوغ جنسی و بلوغ شرعی (تکلیف) معروف است، مشخص نمود.

بلوغ جنسی در دختران حوالی ۵/۱۲_۵/۱۳ سالگی و در پسران حوالی ۵/۱۳_۵/۱۴ سالگی واقع می‌شود. حال آنکه بلوغ شرعی (تکلیف) در دختران در نه سالگی و در پسران در پانزده سالگی مقرر شده است.

ص: ۳۷

از نظر اسلام، کیفیت و نشانه‌های بلوغ به صورتهای گوناگون مطرح شده است. از جمله در روایت زیر این موضوع به چشم میخورد:

افراد صغیر در اموال خود ممنوع‌اند تا وقتی که به حد بلوغ و رشد برسند. (۱)

بلوغ به سه نشانه شناخته میشود:

اول: رویدن موهای خشن بالای عورت؛

دوم: خروج منی در پسران و شروع عادت ماهانه در دختران؛

سوم: رسیدن به پانزده سال کامل برای پسران و نه سال کامل برای دختران. (۲)

ص: ۳۸

۱- [۱]. الحدیث؛ جلد ۱، ص ۲۲۸.

۲- [۲]. همان.

تکلیف در اصطلاح لغوی، از ریشه «کلفت» به معنای سختی و دشواری می‌آید و غرض این است که نوجوان با نائل شدن به این مرحله از زندگی، خود را پذیرای اعمال و افعالی نماید که در شرع، فرایض و واجبات نام گرفته‌اند، و قبل از این مرحله و در سنین کودکی، موظف به انجام آنها نبوده است.

اینکه چرا به این مجموعه از اعمال و عبادات، تکلیف اطلاق میشود، نکته‌های است که باید ریشه آن را در طبیعت انسان جست‌وجو کرد.

طبیعت انسان آمیخته با نوعی تساهل و تسامح است؛ به گونه‌ای که عنصر راحت‌طلبی و آسان‌گرایی در وجود او از

چیرگی و قدرتی خاص برخوردار است؛ درحالی که عبادات و فرایض، با نوعی زحمت، و در مواردی با سختی و مشقت همراه است و انجام آنها مستلزم غلبه بر طبع

آسان‌گرای انسان می‌باشد. انسان باید با بهره‌گیری از نیروی اراده بر جاذبه‌های طبیعت خویش، فائق آید تا موفق به انجام تمامی فرایض شود.

به‌طور مثال روزه، فریضه‌های الهی است، ولی هم‌جهت طبیعت مادی انسان نیست. طبیعت انسان اقتضا دارد که در مواقع گرسنگی چیزی بخورد و در زمان تشنگی بیاشامد، و نیازهای غریزی را به‌محض تحریک، ارضا نماید. لکن در ماه مبارک رمضان، تمامی اینها تحت‌الشعاع اوامر الهی قرار می‌گیرد و خویشتن‌داری برضد خویشتن‌خواهی، برانگیخته می‌شود. از این قبیل فرایض دیگری همچون حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر و امثالهم هستند که در تمامی اینها باید از نیروی ارادی و مدد الهی بهره گرفته، در مسیر رضای حق حرکت کرد،

و این تبلور آن چیزی است که تکلیف گفته میشود.

نوجوان از دوران ساده و بی‌مسئولیت کودکی قدم به دنیای جدیدی می‌نهد و اراده‌اش هنوز پرورش نیافته است. ضروری است او را از دوران کودکی با ملایمت و محبت، با این امور آشنا کرد و زمینهای ورود او را به این مرحله مهم و حساس به‌خوبی مهیا نمود. پس از آن در بدو تکلیف او را با آگاهی کامل توأم با رفق به وظایفش مأنوس نمود با تقویت اراده نوجوان را برای عمل به آنها برانگیخت.

ص: ۴۱

نکاتی مخصوص دختران

نظر به اینکه دختران در سن نه‌سالگی مکلف به انجام تکالیف الهی میشوند و در این سن در مقطع ابتدایی تحصیل میکنند، لازم است طرح مسائل به‌طور خلاصه و در قالب عبارات ساده و قابل فهم برای دانش‌آموز و متناسب با مقطع تحصیلی او باشد. این موارد مهم عبارت‌اند از:

۱. مباحث مربوط به دوران بلوغ و علائم آن، و مسئله تقلید؛
۲. احکام طهارت (بدون ذکر مستحبات و مکروهات)؛
۳. خلاصه‌های از احکام نجاسات و اقسام آن؛
۴. خلاصه‌های از احکام غسل و اقسام آن؛
۵. احکام وضو (بدون ذکر مستحبات و مکروهات با استفاده از تصاویر)؛

۶. احکام تیمم در حد ضرورت (با استفاده از تصاویر)؛

۷. خلاصه‌های از احکام نماز با ذکر تصاویر، مخصوصاً نماز جماعت در مدارس و کیفیت آن، اقسام نماز، مخصوصاً نمازهایی که بر مکلف واجب میشود با شرایط آن، مثل نماز آیات؛

۸. خلاصه‌های از مسائل مربوط به روزه؛

۹. مسائل مربوط به حجاب و پوشش با استفاده از تصاویر؛

۱۰. خلاصه‌های از مسائل مربوط به محارم؛

۱۱. خلاصه‌های از مسائل مربوط به امانت تلقی کردن اشیا و چیزهایی که انسان پیدا میکند، تقلب نکردن در دروس و امتحان، خراب نکردن اشیا و وسایل شخصی و اشیا و وسایل مربوط به مدرسه، بیان حرمت مسخره کردن و دشنام دادن؛

ص: ۴۳

۱۲. خلاصه‌های از احکام خوردنیها و آشامیدنی‌ها، مخصوص آداب سفره و غذا خوردن؛

۱۳. مسائل مربوط به وظایف فرزندان نسبت به پدر و مادر، و دانش آموزان نسبت به معلم و بزرگترها؛

۱۴. خلاصه‌های از مسائل مربوط به امر به معروف و نهی از منکر؛

۱۵. خلاصه‌های از مسائل مربوط به تولی و تبری؛

۱۶. رعایت بهداشت فردی در حد کافی؛

۱۷. اهمیت مسواک زدن.

تذکر: غیر از مسائل مربوط به حجاب و پوشش، بقیه مسائل که در قسمت دختران بیان شد، برای پسران نیز آورده میشود.

جشن تکلیف (عبادت)

ص: ۴۴

چگونه میتوان روز مهم بلوغ شرعی را برای همیشه در ذهن و باور نوجوان جاودانه ساخت؟ بیشتر دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت اسلامی معتقدند که اگر بتوانیم روزهای مهم و تعیین‌کننده‌های چون بلوغ شرعی را برای همیشه در خاطر نوجوان زنده نگه داریم، تا حدود زیادی میتوانیم به آینده اخلاقی و معنوی او امیدوار باشیم. این مهم در گرو ارزش‌گذاری و عظمت... آفرینی برای روز تکلیف است.

جشن تکلیف (عبادت)، پاسخی شایسته و مکفی به چنین نیاز و خواسته تربیتی است. خوشبختانه به مدد الهی در سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی، فرصتهای ارزشمند و ارزنده‌های برای تحقق احکام اسلام، از جمله توجیه جشن تکلیف (عبادت) فراهم شده است.

در برخی از مدارس ابتدایی دخترانه و در تعدادی از خانواده‌های معتقد و مؤمن، این مهم به مرحله عمل درآمده است. در مورد ایام‌الله و مناسبت‌های تاریخی و اسلامی نیز این فلسفه صادق است. برای عظمت‌آفرینی و نقش‌پذیری روزهای بزرگ در اندیشه نسل نوجوان و جوان، باید آن ایام را گرمی داشته، با برپایی مراسم ویژه، رنگ کهنگی را از آنها زدود و صبغه جاودانگی به آنها داد. اگرچه آنها از صبغه الهی برخوردارند، این وظیفه انسان‌هاست که در جهت تعمیق و توسعه این ارزش‌های اسلامی و الهی بکوشند تا خاطره آنها را برای همیشه زنده نگه دارند.

تلاش بزرگان و پیشوایان بر حفظ اعیادی بزرگ همچون «غدیر»، «قربان» و «فطر»، و ولادتهای معنوی و نورانی امامان معصوم علیهم‌السلام و نیز گرامیداشت حماسه‌های بزرگ و

ایام مبارکی از قبیل «عاشورا»ها، «رمضان»ها، «هجرت»ها و فتوحات بزرگ، بر این فلسفه عمیق مبتنی است. همچنان که بنیان... گذار انقلاب، حضرت امام خمینی (قدس سره) نیز بارها به تکریم و بزرگداشت «۱۵ خرداد»ها و «۲۲ بهمن»ها تأکید فرمودند و آن را مایه حفظ و بقای انقلاب و نظام اسلامی برشمردند.

جشن تکلیف (عبادت) نیز متأثر از چنین روح معنوی و فلسفه محکم و متین الهی است که اگر بتواند با حفظ این اصل برگزار شود، مقصود حاصل خواهد شد.

نکات ضروری مربوط به جشن تکلیف

اکنون به ذکر نکاتی میپردازیم که در برپایی این جشن و مناسبت مهم و ارزنده، میتواند مؤثر واقع شود.

ص: ۴۷

۱. در جشن تکلیف بهتر است روح سادگی و اسلامی حفظ شود و از هرگونه تشریفات زاید و تجملاتی که در جشن تولدها و یا مناسبت‌های دیگر مرسوم است، خودداری شود؛

۲. استفاده از لباس سفید و تمیز برای چنین روزی، به‌خصوص برای دختران همراه با مقنعه سفید و در صورت امکان چادر سفید، در جهت جاودانگی روز تکلیف، تأثیر بسیار خوبی خواهد داشت. علاوه بر آن در روایات و احادیث اسلامی، به استفاده از لباس سفید و تمیز برای عبادت توصیه فراوانی شده است. حتی در سفارش‌های عالم ربانی «سیدبن طاووس» به فرزندش

«محمد» آمده است که: فرزندم، برای چنین روزی جامه سفید و تمیزی بر تن کن و خود را برای عبادت پرودگار مهیا ساز؛

ص: ۴۸

۳. هدیه دادن به نوجوان در تثبیت این روز مهم، عملی ارزنده است. حتی در روابط انسانی میان مؤمنان و اعضای خانواده نیز توصیه شده است که به یکدیگر هدیه بدهید تا محبتها بیشتر شود؛ لکن باید دقت کرد که هدایا در جهت مصرف‌گرایی و تجمل‌پرستی نباشد؛ بلکه به‌نحوی دربرگیرنده روح اسلامی و عبادی باشد؛ مثلاً اهدای کتب مفید و خواندنی، داستانهای اخلاقی و اجتماعی، شرح حال و سیره انسانهای بزرگ و خودساخته، کارها و بازیهای فکری و هدایایی از این قبیل، میتواند تأثیر مثبت و سازنده‌ای در نوجوان به وجود آورد.

اطلاع اولیا و مربیان از کتب سالم و مفید و مورد اعتماد که متناسب با سن مخاطبان کتابها باشد و مشورت با کارشناسان مسائل کتاب و کتابخانه، میتواند بسیار مفید واقع شود.

چنانچه والدین و اولیا احساس کردند که نوجوان به سبب علایق دنیوی، به هدایای گران‌قیمت بیش از حد اعتدال علاقه‌مند

شده و روح مصرف و دنیاگرایی در او تقویت شده است، با آگاهی بخشیدن به وی و گفت‌وگوهای سازنده اخلاقی، او را متوجه ارزش فکری و معنوی هدیه نمایند تا تعادل لازم در او به وجود آید.

برخی از نوجوانان، تمایل دارند که اطرافیان و بستگان خود را برحسب ارزش مادی هدیه آنان ارزیابی کنند و این امر در صورتی که کنترل نشود، بعدها در شخصیت اخلاقی و اجتماعی نوجوان، آثار سوئی برجای خواهد گذاشت؛

۴. تهیه و تدارک مجموعه‌های از وسایل رشد معنوی برای نوجوان می‌تواند خاطرهای فراموش‌نشدنی به ارمغان بیاورد. این امر که به ذوق و سلیقه خاص اولیا و مربیان بستگی دارد، در برخی از خانواده‌ها و مدارس انجام گرفته است؛ مثلاً برای پسران تهیه جانماز مرتب و نو

ص: ۵۰

همراه با سجاده و شیشه کوچکی از عطر خوش بو و تسبیح مناسب است. برای دختران هم چادر نماز و مقنعه سفید و متناسب، به همراه یک جلد کلام الله مجید و یک جلد کتاب دعا که همگی نو و با سلیقه تهیه شده باشد، پیشنهاد می شود. اهدای این وسایل به نوجوان، تأثیری بسزا در روحيات او خواهد داشت و اولین ارتباط رسمی و جدی او را با خدا، در هاله‌های از نورانیت و عطر دل‌انگیز معنویت قرار داده، برای همیشه در اندیشه و قلب او جاودان خواهد ساخت؛

۵. اگر این جشن را خانواده در منزل برپا می‌کنند، بهتر است با دعوت از همسالان و هم‌کلاسه‌های نوجوان، همچنین بستگان، دوستان و خانواده‌هایی که تناسب لازم را با این فضای اخلاقی و معنوی دارند، تأثیر گذاری این جشن را افزایش دهند. علاوه بر آن خاطره‌ای با عظمت از رسم خداپسندانه را در شخصیت و روحیه همسالان و دوستان نوجوان، به وجود

آورند که درعین حال، نوجوان مکلف نیز ازسوی دوستان و با حضور آنان مورد تشویق مناسب قرار میگیرد؛

۶. چنانچه این جشن در مدرسه و بهصورت کلاسی و جمعی انجام میگیرد، بهویژه درمدرسه دخترانه که معمولاً دانش آموزان در کلاسهای سوم دبستان به حد تکلیف شرعی میرسند، لازم است که آنان را در جشن مدرسه شرکت دهند. حضور تمامی معلمان، مربیان پرورشی، کادر مدرسه و بهخصوص خانوادههای دانش آموزان کلاس سوم _ در صورت امکان _ نیز میتواند به اهمیت و تکریم چنین روز بزرگی بیفزاید؛

۷. حضور فردی آگاه و واجد شرایط، بهعنوان سخنران در این جشن یقیناً میتواند در جهت توجیه اهداف والای جشن و

انگیزه برگزاری آن که از روح قداست و معنویت برخوردار است، مؤثر باشد. لازم است چنین فردی با جملات و کلماتی بسیار روان و ساده و با ذکر حکایاتی

شیرین و دل‌چسب، با زبان خاص خود آنان سخن گوید. بدیهی است که با در نظر گرفتن شرایط مجلس جشن، نوجوانان، و پرهیز از خسته کردن آنان، این سخنرانی نباید طولانی و خسته‌کننده باشد؛ بلکه به صورتی جذاب، و مختصر و مفید، و حداکثر به مدت سی دقیقه انجام شود؛

۸. در مدارس و منازلی که جشن تکلیف برگزار میشود، حتی‌الامکان میتوان با ذوق و سلیقه خاصی، فضای معنوی و روحانی مناسبی ایجاد نمود؛ مثلاً با تعدادی شمع، آوای دلنشین قرآن، استفاده از مقواهای رنگی که شعارهای جالبی همچون «روز تولد معنوی تو را تبریک می‌گوییم»،

«این جشن بزرگ تکلیف بر شما مبارک باد»، «روز پیوستن تو را به صف موحدان تبریک میگوییم»، «روز راه یافتن تو را به بارگاه ملکوتی خداوند گرامی میداریم»، «ورود

باشکوهت به محضر خداوند بزرگ مشرف باد» و مانند اینها میتوان برشکوه و عظمت این جشن افزود؛

۹. بهتر است انجمن اولیا و مربیان مدرسه، دانش آموزان بی بضاعت را از قبل شناسایی کند و روز بلوغ (تکلیف) آنان را از پیش مشخص نموده، هدایای مناسبی برایشان در نظر بگیرد. آنگاه بهگونهایکه عزت نفس آنان و خانواده‌شان جریحه‌دار نشود، با رعایت موازین اخلاقی، به آنان اهدا کند تا در مقایسه با نوجوانان طبقه متوسط، خوب و یا مرفه، احساس حقارت و فاصله نمایند. این امری است که حتماً باید با ظرافت و احتیاط کامل صورت گیرد؛

ص: ۵۴

۱۰. در زمینه آشنا کردن نوجوانان با بلوغ شرعی (تکلیف)، بهتر است قدری در مورد مراحل مختلف زندگی با زبان ساده برایشان توضیح داده شود. مراحل همچون سالهای کودکی، اهمیت بزرگ شدن و به مراحل رشد عقلی و جسمی رسیدن و به ویژه دوره بلوغ که حد فاصل

بین کودکی و جوانی است. در این صورت آنان اهمیت و عظمت دوره‌های را که در آن قرار گرفته‌اند، به خوبی درک می‌کنند و آن را همچون گوه‌ری گران‌بها و بی‌نظیر در تمامی مراحل زندگی خود حفظ نموده، ارج می‌نهند؛

۱۱. برای تعظیم شعائر و تعمیق ارزشهای اسلامی، بهتر است در این جشن، شخصیت‌های قرآنی معرفی و تشویق شوند؛ به‌طور مثال از دانش‌آموزانی که بخشی از قرآن و تعدادی از احادیث و روایات، و یا اسامی سوره‌های قرآن را حفظ کرده‌اند و یا اینکه احکام، اصول و فروع اسلام را به سبک نثر یا

نظم فرا گرفته‌اند، دعوت شود تا با بیان آنچه از شرع مقدس میدانند و به سبک جالبی ارائه می‌دهند، الگوهایی از همسالان خود به نوجوانان تازه‌مکلف ارائه دهند؛

۱۲. به‌منظور معنویت بیشتر این روز، چنانچه به نوجوان غسل را تعلیم دهیم و از او بخواهیم که قبل از ورود به جشن بلوغ (تکلیف) غسل کند تا زمینهای تقرب بیشتر او به خدا فراهم شود، تأثیر بسزایی در جنبه‌های روحی و معنوی او خواهد داشت؛

۱۳. اگر برای مدرسه و یا خانواده مقدور باشد که بخشی از این مراسم در جوار مرقد مطهر یکی از اولیای الهی از قبیل حرم حضرت امام رضا(ع)، حرم حضرت معصومه(س)، حرم حضرت عبدالعظیم(ع) و یا مرقد مطهر حضرت امام خمینی(قدس سره) انجام گیرد، بر تأثیربخشی و نفوذ این مراسم در دل و قلب و اندیشه نوجوان خواهد افزود. در صورتی که به‌هیچ‌وجه مقدور نباشد،

از فضای یکی از مساجد و یا حسینیه‌های واجد امکانات و با هماهنگی‌های قبلی و رعایت همه جوانب استفاده شود که به مراتب آثار نافذتر و راسخ‌تری در پی خواهد داشت؛

۱۴. تنظیم دعوتنامه مناسب همراه با جزوهای مختصر و مفید در زمینه «جشن تکلیف» برای والدین و ارسال آن به منازل، در جهت توجیه خانواده‌ها و هماهنگی آنان با مدرسه در برپایی هرچه بهتر و مؤثرتر این مراسم بسیار مناسب خواهد بود. (۱)

ص: ۵۷

۱-۱. در این زمینه جزوه‌ای از سوی امور تربیتی استان تهران تهیه و تدوین شده است که می‌توان برای اطلاع بیشتر به آن رجوع نمود.

در این فصل گزیده ای از دانستی های لازم دینی که دختران در زمان تکلیف باید با آن آشنا شوند، ذکر می شود. (۱)

شرایط تکلیف

در دین اسلام، در صورتی انسان موظف است دستورهای دینی و واجبات را انجام دهد و حرامها را ترک کند که شرایط زیر را داشته باشد. به اینها «شرایط تکلیف» میگویند.

ص: ۶۱

۱- [۱]. برگرفته از: کتابچه جشن تکلیف ویژه دختران، محمد محمدی ری شهری.

۱. بلوغ؛

۲. عقل؛

۳. علم؛

۴. قدرت.

اما توضیح مختصر درباره اینها به این شرح است:

«بلوغ» یعنی رسیدن فرد به حدی از شرایط جسمی که بتواند تکلیف‌های الهی را انجام دهد. این نشانه‌هایی دارد، از جمله تمام شدن نه سال و وارد شدن به ده‌سالگی که شرط سنی در دختران است. دختران از نظر سن زودتر از پسران به تکلیف میرسند و این نوعی امتیاز برای آنان و نشان آمادگی بیشترشان است.

ص: ۶۲

«عقل» یعنی نیروی شناخت خوب و بد که در انسان است. کسی که دیوانه و سفیه باشد، تکلیف هم ندارد. عقل، پایه همه تکلیف‌های دینی است.

«علم» یعنی دانستن احکام خدا. کسی که حکم خدا را نداند، تکلیفی هم ندارد. البته انسان وظیفه دارد که احکام را یاد بگیرد و به بهانه ندانستن، نمی‌تواند از انجام وظایف دینی خودداری کند.

«قدرت» یعنی توانایی برای انجام تکلیف؛ چه توانایی جسمی باشد یا مالی یا فکری. تکلیف هر کس هم به اندازه قدرت اوست و اگر انجام وظیفه‌ای برای کسی ممکن نباشد، برای او واجب نیست؛ مثلاً کسی که نتواند روزه بگیرد یا قدرت جنگیدن نداشته باشد، روزه و جهاد از عهده او برداشته میشود. خداوند از هیچ کس بیش از توانایی او تکلیفی نخواسته است.

ص: ۶۳

دین اسلام، دینی آسان و مطابق با عقل و منطق و فطرتِ انسان است و نباید با سخت‌گیری‌های بیش از حد، مردم را از دین بیزار کرد.

خداوند هم در مقابل انجام تکالیف و ترک حرام‌ها به انسان پاداش می‌دهد، پاداشی بیشتر از عمل انسان، و این از لطف و مهربانی خداوند نسبت به بندگان است.

ناگفته نماند که همه دستورهای دینی چه واجبات، چه حرام‌ها و چه آنچه مستحب یا مکروه است، حکمت و دلیلی دارد و هیچ یک از آنها بی دلیل و علت نیست؛ خواه فلسفه و علت آنها را بدانیم یا ندانیم. البته دانشمندان به کمک علم، راز برخی از احکام الهی را کشف کرده‌اند، ولی بسیاری از احکام است که چون فرمان خداوند حکیم و داناست، به آنها عمل می‌کنیم و آنها را می‌پذیریم؛ هرچند علت آن را هنوز ندانسته باشیم.

ص: ۶۴

این را هم بدانیم که سود و زیانِ واجبات و محرمات، تنها مربوط به جسم ما نیست؛ بلکه برخی از آثار تکلیفها به فکر و روان و اخلاق ما مربوط میشود. چون انسان ترکیبی از جسم و جان است، نیازهای او هم بعضی جسمی و بعضی روحی است. قوانین اسلام هم به هر دو جنبه جسم و روح توجه دارد.

نتیجه نهایی انجام تکالیف دینی و پرهیز از آنچه ممنوع و حرام است، به کمالِ انسان مربوط میشود. یعنی مسلمانی که به همه وظایف خود عمل کند و بنده خالص و مطیع پروردگار باشد، «انسان کامل» میشود، انسانی که مقامش از فرشتگان هم بالاتر است.

قبل از بیانِ این دانستنیها به یک موضوع مهمّ اشاره میکنیم و آن عبارت است از «تقلید».

ص: ۶۵

تقلید یعنی اینکه یک مسلمان در برنامه‌های عملی زندگی و احکام شرعی از یک «مجتهد» پیروی کند. همان‌طور که در هر موضوعی مثلاً درمان بیماری یا تعمیر وسایل خانه یا دوختن لباس یا یاد گرفتن یک زبان یا صنعت، انسان به کارشناس و متخصص مراجعه می‌کند، در احکام دین هم باید به متخصص رجوع کند.

به کسی که در مسائل دینی و احکام شرعی متخصص باشد، «مجتهد» و «فقیه» گفته می‌شود و عمل کردن به نظر مجتهد را «تقلید» می‌گویند.

امام صادق(ع) فرموده است:

«از فقیهان و مجتهدانی تقلید کنید که خویشان دار و مخالف هوای نفس و مطیع فرمان خدا باشند».

ص: ۶۶

مجموعه دانستنی‌های عملی که به نام «واجبات» و «محرمات» نامیده میشوند، بسیار است؛ اما در اینجا به برخی از آنها اشاره میکنیم.

توضیح بیشتر تکالیف دینی را میتوانید با مراجعه به «توضیح المسائل» بیاموزید.
در رساله‌های احکام، نظر و فتوای مجتهدی را که از او تقلید میکنید، نوشته‌اند.

واجبات

• نماز (از مهمترین تکلیفها و ستون دین است، و نباید آن را ترک کرد)؛

• روزه (در ماه رمضان، طبق برنامه خاصی از خوردن و آشامیدن پرهیز میکنند)؛

• خمس و زکات (نوعی پرداخت مال که شرایط خاصی دارد و در رسالهها بیان شده است)؛

ص: ۶۷

• حج (زیارت خانه خدا در مکه، برای آنان که از نظر مالی و بدنی توانایی داشته باشند)؛

• جهاد (مبارزه با دشمنان خدا و دفاع از اسلام و کشور اسلامی)؛

• امر به معروف و نهی از منکر (وادار کردن دیگران به کارهای خوب و واجب، و جلوگیری و نهی از کارهای ناپسند و حرام، که این هم مثل نماز و روزه، وظیفه همگان است)؛

• تولّی و تبرّی (دوستی کردن با دوستان خدا و دشمنی کردن با دشمنان خدا).

به این واجبات، «فروع دین» میگویند و در کیفیت انجام دادن آنها باید طبق نظر مجتهدی که از او تقلید میکنیم، رفتار نماییم.

ص: ۶۸

آنچه در اسلام «حرام» و ممنوع است، یک مکلف باید از آنها اجتناب و دوری کند. گناهان هم زیاد است. بعضی کوچک‌اند (گناهان صغیره) و برخی بزرگ (گناهان کبیره)، که مجازات آنها هم سخت‌تر است.

برخی از گناهان بزرگ عبارت‌اند از:

• آزار پدر و مادر؛

• دروغ‌گویی و قسم دروغ خوردن؛

• غیبت (پشت سر دیگران حرف زدن و عیب آنها را فاش کردن)؛

• سخن‌چینی (نقل حرف‌های این و آن به یکدیگر و ایجاد اختلاف و دشمنی)؛

• استهزاء (مسخره کردن دیگران، چه با حرف و زبان، چه با اشاره و حرکات)؛

• اسراف (ولخرجی و هدر دادن نعمت‌های خدا و ریخت‌وپاش در خوردنیها و آشامیدنیها و پوشیدنیها)؛

• بی‌نمازی (نخواندن نماز و سهل‌انگاری در انجام این وظیفه مهم)؛

• تهمت (به دیگران نسبت‌های ناروا دادن و متهم کردن به کارهای بدی که انجام نداده‌اند)؛

• بی‌حجابی (خود را از نامحرم نپوشاندن و ارتباط‌های حرام با نامحرم داشتن)؛

• سرگرمی به لهو و لعب (کارهای بیهوده و زیان‌آور، از جمله سرگرمی به عکس‌های مبتذل و موسیقی که وقت را هدر میدهد و فکر را خراب میکند)؛

ص: ۷۰

• قمار (بازی با وسایل مخصوص قمار، و برد و باخت با هر وسیله دیگر)؛

• دزدی (ربودن پول و وسایل دیگران)؛

• خیانت (سوءاستفاده از اعتماد دیگران، همچون خیانت در امانت و روابط مختلف همچون روابط کاری و خانوادگی)؛

و گناهان دیگری مثل: خوردن مُردار، خون و گوشتِ خوک، شراب خوردن، استعمال مواد مخدر، دروغ بستن به خدا و پیغمبر، فرار از جبهه جنگ، فاش کردن اسرار، خوردن مال یتیم، پیمان شکنی و کمک به ظالم.

مسلمان واقعی کسی است که از دستورهای خدا کاملاً پیروی کند و با نافرمانی در مقابل پروردگار، خود را گنهکار و اهل دوزخ نسازد.

ص: ۷۱

گناه هرچه کوچک باشد، چون نافرمانی و سرپیچی از فرمان خدای بزرگ است، بزرگ به حساب می‌آید.

توبه

اگر خدای نکرده کسی اشتباه کرده، فریب شیطان را خورد و مرتکب یکی از گناهان شد یا وظایف واجب را انجام نداد، به چنین کسی «گناهکار» گفته میشود. خوشبختانه خدای مهربان، راه خوب شدن را به روی انسانها باز گذاشته و از گناهکاران خواسته است که «توبه» کنند.

توبه، یعنی پشیمان شدن از گناه و کار زشتی که انسان انجام داده است و تصمیم گرفتن برای آنکه دیگر آن کار را انجام ندهد و گفتنِ «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ».

ص: ۷۲

خودِ توبه، از واجبات است و نباید آن را به تأخیر انداخت. در اولین فرصت، انسان باید از خطای خود پشیمان شود و توبه کند. خداوند هم قول داده است

هر کس که جدی و از ته قلب توبه کند و از گناه دست بکشد، توبه او را بپذیرد و گناهان او را ببخشد. خداوند، توبه‌کنندگان را دوست دارد. پس نباید از رحمت خداوند مأیوس بود. ادامه گناه، خودش گناه بزرگی است.

از خدا بخواهیم که گناه ما را بیامرزد و توفیق دهد که هرگز از دستورهای او نافرمانی نکنیم.

ص: ۷۳

در این بخش، سه آیه از قرآن کریم را که به بحث حجاب و عفاف زنان می‌پردازد، برای شما عزیزان بیان کرده و سپس به نقل بیاناتی زیبا از رهبر حکیم انقلاب خواهیم پرداخت.

پوشش در قرآن

۱. محارم دختران

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا؛ (۱)

ص: ۷۷

بر زنان در مورد پدران و پسران و برادران و پسران برادران و پسران خواهران و زنان و بردگانشان عیبی نیست [که دیده شوند]، و باید از خدا پروا بدارید که خدا همواره بر هر چیزی گواه است.

۲. محارم زنان

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنَ زِينَتِهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَىٰ

اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؛(۱)

ص: ۷۸

و به زنان باایمان بگو چشم‌های خود را [از نگاه هوس آلود] فرو گیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را _ جز آن مقدار که نمایان است _ آشکار ننمایند و [اطراف] روسری های خود را بر سینه خود افکنند [تا گردن و سینه با آن پوشانده شود]، و زینت خود را آشکار نسازند، مگر برای شوهرانشان یا پدرانشان یا پسرانشان یا پسرانِ همسرانشان، یا برادرانشان، یا پسرانِ برادرانشان، یا پسرانِ خواهرانشان، یا زنانِ هم کیشان، یا بردگانشان [کنیزانشان]،

یا افرادی که تمایلی به زن ندارند، یا کودکانی که از امور جنسی مربوط به زنان آگاه نیستند؛ و هنگام راه رفتن، پاهای خود را به زمین نزنند تا مبادا زینت پنهانی‌شان دانسته شود؛ و همگی به سوی خدا بازگردید ای مؤمنان، تا رستگار شوید.

۳. پوشش زن مسلمان

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّعْنَةُ غُفُورًا رَحِيمًا؛ (۱)

ص: ۸۰

ای پیامبر، به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو جلباب‌هایشان (چادرها و روسری‌های بلند) را بر خویش فرو افکنند؛ این برای آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند [به احتیاط] نزدیک‌تر است، و خدا آمرزنده مهربان است.

حجاب در کلام آفتاب

حجاب برای زن بهمعنای ذلت زن نیست؛ بلکه بهمعنای عصمت و حفظ زن است، و نه فقط عصمت و حفظ زن، بلکه عصمت و حفاظت زن و مرد هر دو. حجاب بهمعنای چادر نیست؛ اما

چادر در نزد ما ایرانی‌ها که زن‌های ما از قدیم داشتند، بهترین نوع حجاب است. بدون چادر هم حجاب ممکن است و حجاب بهمعنای پوشیدن سالم، نه پوشیدنی که از پوشیدن بدتر است. به تعبیر روایات پوشیده‌عریان که درعین پوشیدگی مثل انسان برهنه و عریان است.

آن پوشیدن به درد نمی خورد؛ حجاب نیست؛ پوشیدن سالم که سر و مو و گردن و بدن و تمام سر تا پای بدن زن را پوشانده باشد. البته صورت و دو دست را بسیاری فقها مستثنا می دانند. البته در مواردی که صورت بدون آرایش و ساده باشد؛ این هم معنای حجاب.

البته زن های ایرانی روش چادر را پیدا کرده اند که بسیار هم روش خوبی است و هم زیباست و منافی با زیبایی زن نیست و هم حجاب حافظ کامل است. به هر حال حجاب را چه به شکل ایرانی، چه به شکل عربی، چه به شکل کشورهای دیگر که در هریک از کشورهای

اسلامی زن ها یک جور حجاب خود را حفظ می کنند، هر جوری که حجاب حفظ بشود، این نظر اسلام تأمین شده است. این یکی از پیشگیری های اسلام است. (۱)

مردم ما چادر را انتخاب کرده اند. البته ما هیچ وقت نگفتیم که «حتماً چادر باشد، و غیر چادر نباشد». گفتیم که «چادر بهتر از حجاب های دیگر است»؛ ولی زنان ما می خواهند حجاب خودشان را حفظ کنند. چادر را هم دوست دارند. چادر، لباس ملی ماست. چادر، پیش از آنکه یک حجاب اسلامی باشد، یک حجاب ایرانی است. مال مردم ما و لباس ملی ماست. (۲)

مسئله حجاب به معنای منزوی کردن زن نیست. اگر کسی چنین برداشتی از حجاب داشته باشد،

ص: ۸۳

۱- [۱]. بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه های نماز جمعه ، ۱۷/۵/۶۵ (آئینه زن، ص ۲۴۱).

۲- [۲]. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پرستاران، ۲۰/۷/۷۳.

این یک برداشت کاملاً غلط است. مسئله حجاب بهمعنای جلوگیری از اختلاط و آمیزش بی قید و شرط زن و مرد در جامعه است؛ زیرا آمیزش و اختلاط بی قید و شرط، هم به ضرر جامعه و هم به ضرر زن و مرد به خصوص به ضرر زن است.^(۱)

همیشه ما در طول زمان هروقت گفتیم حجاب و عفت، عده ای گفتند آقا حجاب به عفت چه کار دارد؟ خیلی ها حجاب دارند، عفت ندارند؛ خیلی هم عفت دارند، حجاب ندارند. در طول زمان هروقت ما این حرف را می گفتیم تا حالا بعضی این را می گویند؛ درحالی که این حرف درستی نیست. عفت یک چیز است، حجاب یک چیز دیگر. اما عفت آن چیز غیرقابل دسترسی

ص: ۸۴

۱- [۱]. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار گروهی از خواهران پزشک سراسر کشور، ۲۶/۱۰/۶۸.

و غیرقابل تأثیرپذیری و آن صخره آسیب ناپذیر در انسان نیست؛ مثل همه خلقیات و خصلت های انسانی در معرض تهاجم قرار می گیرد. یکی از چیزهایی که می تواند آن را از تهاجم به دور بدارد و عفاف زن و طهارت او و تقوای او و حالت پرهیز و عصمت را در او نگه دارد، نداشتن معاشرت نامناسب در محیط زندگی و محیط کار و محیط جامعه است. معاشرت نامناسب یعنی معاشرتی که در او جهات فرهنگی و اخلاقی خاص رعایت نشده باشد. آن چیزی که می تواند به این نگهداری و مصون سازی و جداسازی کمک کند، حجاب است. بهترین چیز حجاب است؛ حجاب از طرف زن و حجاب از طرف مرد. حجاب مرد هم نگاه نکردن است. حجاب یعنی مانع یعنی فاصل در زن. (۱)

از نظر غرب و فرهنگ غربی یکی از ارزش هایی که برای زن متصور است این است که با وجود خود و با شخصیت خود

ص: ۸۵

۱- ۱. بیانات رهبر معظم انقلاب در سمینار نقش زن در جامعه ، ۱۱/۱۲/۶۴ (آئینه زن، ص ۲۲۵).

وسایل التذاذ و بهره مندی دیگران را فراهم آورد. لذا وقتی ما براساس فرهنگ اسلامی اعلام می کنیم که اسلام برای معاشرت زن و مرد محدودیتی قائل شده و معاشرت بی قید و شرط زن و مرد را جایز ندانسته، ما را متهم می کنند که شما به زن اهانت می کنید. درحالی که اهانت آن چیزی است که در فرهنگ غرب نسبت به شخصیت زن دیده می شود. (۱)

ص: ۸۶

۱- [۱]. بیانات رهبر معظم انقلاب در کنگره بین المللی زن و انقلاب جهانی اسلام، ۱۷/۱۱/۶۶ (آیین زن، ص ۲۳۰).

عوامل رشد و انحراف فرزندان

بعضی از فرزندان در دامان مادران و پدران پاک رشد میکنند، ولی بعداً نسبت به مسائل دینی بی‌اهمیت میشوند و برعکس؛ علت چیست؟ چه باید کرد که فرزندان این‌طور نباشند؟

اسباب و عوامل انحراف و گمراهی و فساد اخلاق در جامعه بسیار است. اگر پدر و مادر، مریبان و جامعه، احساس مسئولیت نکنند و در راه حفظ امانت و ودیعه الهی؛ یعنی کودکان و نوجوانان و جوانان نکوشند و اسباب و عوامل انحراف را نشناخته، راه مبارزه با آنها را ندانند، بدون شک، نوباوگان و نسل نوحاسته در دام فساد و بدبختی گرفتار میشوند.

عوامل انحراف فرزندان:

۱. فقر: یکی از عواملی که میتواند فرزندان را به بیراهه بکشاند، فقر پدر و مادر است. طفلی که از غذا و لباس کافی محروم است، و کسی او را نمیبیند تا اندکی از غم جان کاهش بکاهد و نور امیدی بر کانون زندگی خانوادگی اش بتابد، ناگزیر برای سیر کردن شکم و پوشاندن اندام نحیفش از خانه بیرون رفته، دنبال جنایت و خیانت میرود؛

۲. اختلافات خانوادگی: از عوامل مهم انحراف، اختلاف و مشاجرات پدرها و مادرهاست. کودکی که در چنین اختلافاتی گرفتار شود، از خانه میگریزد. در نتیجه با افراد ناباب همراه شده، گرفتار عادات و اخلاق ناپسند میشود؛

۳. نداشتن سرگرمی: یکی از عوامل انحراف و فساد، بیکاری است. جوانان و نوجوانان اوقات بیکاری زیادی دارند که باید برای آنها چاره‌اندیشی کرد؛

۴. رفتار نادرست والدین: اگر فرزند از ناحیه والدین، با اخلاق و رفتار نادرست مواجه شود، اخلاقش فاسد و تباه می‌گردد. توبیخ، تحقیر، زدن و تهدید کردن، همه و همه از رفتارها و اخلاق زشت و ناپسند والدین است و نوجوانان را به بدبختی و فساد کشانده، به فرار از خانه وامی‌دارد. وقتی مادر یا پدر با بداخلاقی، و تنیدی و خشونت با فرزند برخورد کند، خواه‌ناخواه تاب و توان فرزند کم شده، در مقابل پدر و مادر ایستادگی و اهانت میکند و یا پا به فرار از خانه می‌گذارد. در نتیجه عنصر جرم و بزهکاری در جامعه می‌گردد؛

۵. داستان و فیلمهای جنایی و غیرمجاز: تماشای این گونه فیلمها اثر منفی در تربیت فرزندان دارد که خانواده باید با جدیت تمام فرزندان خود را از آن بازدارند.

عوامل رشد و هدایت فرزندان:

۱. اخلاق و رفتار خوب پدر و مادر: اخلاق و رفتار مناسب و شایسته پدر و مادر با فرزندان زمینه مساعدی برای رشد و آگاهی و هدایت آنهاست؛

۲. دوستان خوب: گاهی فرزندان در مدرسه یا در کوچه با افراد خوب دوست میشوند و تحت تأثیر آنان قرار میگیرند، در نتیجه این دوستی کم کم باعث هدایت و خوبی آنان میشود؛

۳. مربی و معلم خوب: مربی خوب در هدایت فرزندان بسیار مؤثر است، گاهی فرزندی از یک خانواده معتقد و مذهبی نیست، ولی بر اثر هدایتهای یک روحانی یا یک مربی خوب به راه راست هدایت میشود؛

۴. مطالعه: مطالعه کتاب و نوشته‌های خوب و مفید نیز در رشد و هدایت جوانان بسیار مؤثر است.

لطفا راههای تربیت کودکان را از دید دانشمندان بیان کنید.

دانشمندان و پژوهشگران امر تربیت، بهترین و مؤثرترین راهکار وصول به هدف های مطلوب تربیتی، به خصوص در امر تربیت کودکان را پنج چیز می دانند:

۱. استفاده از روش الگویی یا آموزش رفتاری به جای گفتاری؛

۲. تقویت روحیه برترگرایی یا کمال طلبی؛

۳. تشویق و تمجید؛

۴. استفاده از مکان های مقدس و شعائر مذهبی؛

۵. استفاده از طبیعت در بیدارسازی حس مذهبی.

روش الگویی بهترین، مؤثرترین و طبیعی ترین وسیله برای انتقال ارزش های اخلاقی و فرهنگی در خانواده است. باید به جای گفتار و پند و نصیحت، با رفتار و عمل خویش آموزش دهیم و جو خانه را چنان کنیم که زندگی در آن فضای تربیتی به تربیت فرزندان کمک کند. چون فرزندان بسان درختانی هستند که در آب و خاک خانه رشد می کنند و معمولاً متناسب با همان آب و خاک میوه می دهند.

تقید والدین به نماز اول وقت، انجام عبادت در مکان مشخص و ثابتی در منزل، استفاده از سجاده، پوشیدن لباس نظیف و معطر، باعث قداست و معنویت بیشتر عبادت و جذب و گرایش فرزندان به این فریضه الهی می شود.

۲. معرفی الگوهای برتر و تقویت روحیه برترگرایی

یکی از ویژگی های فطری و امیال درونی انسان «روحیه برترگرایی» و یا «کمال طلبی و جمال گرایی» است. انسان به هر کاری، شغلی، علمی، مقصدی و حتی بازی و ورزشی که علاقه داشته باشد به «برترین ها و قهرمانان» آن گرایش و علاقه دارد. با استفاده از ادبیات کودکان می توان انسان هایی را به کودکان معرفی کرد که «عبادت» و علاقه به نماز و فرهنگ آن، باعث جاودانگی آنان در تاریخ بشریت و محبوبیت آنها نزد خدا و انسان های شریف شده است.

۳. تشویق

به منظور خوشایندسازی دین و مفاهیم و رفتارهای دینی در ذائقه کودکان، و دلگرمی آنان باید از ابزارهای مختلف تشویق کلامی و غیر کلامی به خصوص در انظار دیگران بهره جست.

ص: ۹۵

بردن کودک به مساجد و مجالس جشن مذهبی و عزاداری، شنیدن صدای قرآن با صوت دلنشین، دیدن اقامه نماز بزرگ ترها و مشاهده زمزمه های عاشقانه انسان ها در تلطیف روح کودکان مؤثر است.

۵. استفاده از طبیعت در بیداری حس مذهبی کودک

طبیعت سرشار از زیبایی ها و پاکی هاست. هر قدر کودکان، از جامعه آلوده فاصله بگیرند و به همان نسبت به مشاهده دشت و بیابان و دامن طبیعت نزدیک شوند، به صفا و پاکی فطرت نزدیک می شوند. آنان با نگاه کردن به ماه و ستارگان، کوه ها و صخره ها، آبشارها و جویبارها، و حیوانات زیبا همچون پرندگان و ماهیان دریا، نشانه ها و نعمت های الهی را دیده، با آنها آشنا می شوند. در ضمن با رسیدن به نشاط و سرور روحی، و دست یافتن به لذت های طبیعی، از

غفلت‌ها و آلودگی‌هایی که جامعه امروزی برای کودکان و نوجوانان و جوانان فراهم کرده است، دور می‌مانند. در نتیجه حس خداجویی آنان در مسیر طبیعی رشد پیدا می‌کند و با یک تلنگر و اشاره می‌توان آنان را با نماز و عبادت، و تسبیح موجودات جهان براساس «يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ» آشنا و مأنوس کرد.

بی‌توجهی کودکان به مسائل دینی

بعضی از کودکان قبل از اینکه به سن بلوغ برسند، در انجام فرایض دینی از ما پیشی می‌گیرند؛ ولی وقتی به سن تکلیف می‌رسند، در انجام فرایض دینی دچار سستی شده، در مواردی از انجام آن خودداری می‌کنند. وقتی بزرگترها از آنان می‌پرسند که آیا نماز خود را خوانده‌اید، متوسل به دروغ شده، می‌گویند خوانده‌ایم. در این موارد چه کنیم؟

برخی بر این عقیده اند که اگر کودکان، پدران و مادران خود را الگو قرار بدهند و بزرگ ترها همه در انجام وظایف دینی اهتمام و مراقبت کافی داشته باشند، کودکان خودبه خود از آنان تبعیت خواهند کرد؛ اما باید اعتراف کرد در برخی خانواده هایی که پدران و مادران با اهتمام و دقت، در اول وقت به نماز می پردازند نیز این مشکل وجود دارد.

بررسی ها نشان می دهد که در چنین مواردی مقصر اصلی والدین و خانواده اند؛ زیرا آنچه را به فرزندان خویش آموخته اند، شکل ظاهری نماز خواندن بوده است.

بدیهی است در دوره کودکی، اساس یادگیری کودکان بر پایه تقلید است. کودکان در دوران کودکی، حرکات پدران و مادران خود را تقلید می کنند و انجام می دهند، و والدین گمان می کنند آنها با علاقه و عشق به خواندن نماز می پردازند. البته ممکن است با عشق و علاقه عبادت کنند؛

اما عشقی احساسی، عاطفی و بر پایه تقلید؛ نه مبتنی بر معرفت و آگاهی. طبیعی است

وقتی کودک دوره تقلید را پشت سر می گذارد و در سنین بلوغ به تفکر و اندیشه می پردازد، همه اموری را که قبلاً براساس تقلید انجام داده، یکی پس از دیگری رها می کند. پدر و مادر ناگهان احساس می کنند که کودک نمازخوان دیروز، امروز از نماز خواندن خودداری می کند. علت آن است که پدران و مادران به جای بیدار ساختن روح دینی و مذهبی در کودکان، به عقل تقلیدی فرزندان خود دل شاد گشته و باور کرده بودند که وظیفه خود را انجام داده اند.

بدیهی است اگر فریضه نماز در دوره کودکی براساس «بیداری حس دینی» انجام شده باشد، کودک هرگز خواندن آن را ترک نمی کند. بنابراین اگرچه روش های الگویی و تقلیدی و تشویقی در بُرهه ای از زمان مفید و مؤثر است، اما همیشه کارساز نیست،

ص: ۹۹

بلکه باید در عرض یا طول آنها (به تناسب استعدادهای متفاوت بچه ها) و از راه بیان حکمت ها و هدف های آفرینش و عبادت ها با رعایت ادبیات کودکانه، حس دینی و مذهبی آنان را بیدار و آگاه ساخت.

حفاظت از فرزندان در تهاجم فرهنگی

در شرایط فعلی که تهاجم فرهنگی گسترده دشمن را در بین جوانان شاهد هستیم، چگونه می توان فرزندان را نسبت به مسائل دینی پایبند نگه داشت؟

مناسبتترین بستر برای ظهور رفتارهای مذهبی، خانواده است. وقتی فرزندان ارزشهای اخلاقی را بهطور مجسم در رفتار و زندگی والدین خود میبینند، با عظمت و زیبایی و جاذبه آنها آشنا میشوند. در این صورت زمینه برای شکوفایی و درونی شدن مفاهیم اخلاقی فراهم میشود. از این رو، امواج بدون دیوار رسانههای ارتباطی و ماهوارهها نمی تواند دلهای جوانان را تسخیر کند.

ص: ۱۰۰

فرزندان ما بیش از آنکه به گفتار ما نظر افکنند، اعمال ما را زیر نظر دارند. همچنان که گفته اند: بچه‌های ما آن‌گونه میشوند که ما هستیم؛ نه آن‌گونه که میخواهیم باشند.

استاد مطهری میگوید: «متأسفانه ما بیش از اندازه از گوش و زبان، انتظار داریم. گاهی هم باید از راه عمل و چشم استفاده کنیم. ما با دست خود و عمل خویش، خوب رفتار کنیم تا آنها با چشم خودشان ببینند. یک مقداری هم به این گوش و زبان بیچاره استراحت بدهیم».^(۱)

نکته مهم دیگر آن است که قبل از انتقال ارزشها و مفاهیم اعتقادی باید زمینه لازم عاطفی و روانی آن برای کودک فراهم شده باشد. گرایش فرزندان به پذیرش دستورهای دینی در سایه احساس شخصیت و عزت نفس تحقق مییابد.

ص: ۱۰۱

۱- [۱]. مرتضی مطهری، ده گفتار، ص ۶۷ _ ۶۸.

ایجاد جوّ معنوی و احترام‌آمیز توسط والدین، تشویق و ترغیب فرزندان، پرهیز از تحمیل عقاید و سخت‌گیری بیجا، رفیق شدن با آنها و اتخاذ روش آزادمنشانه در محیطی آرام، در پرورش دینی بسیار مؤثر است. امام علی(ع)

میفرماید: مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ؛ «کسی که خود را گرامی دارد، هوی و هوس را خوار شمارد».^(۱)

نکته آخر، عادت دادن کودکان به عبادات و اجرای دستوره‌های دینی است. نباید انجام تکالیف را تا زمان بلوغ به تأخیر انداخت. اگر این کار در ایام کودکی انجام گیرد و به‌صورت عادت درآید، در زمان بلوغ انجام آن سخت نخواهد بود.

ص: ۱۰۲

۱- [۱]. سید رضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، ص ۵۲۶، حکمت ۴۴۹.

امام صادق(ع) میفرماید: «ما فرزندانمان را در سن هفت سالگی به مقدار توانشان دستور می‌دهیم که روزه بگیرند؛ تا نصف روز یا بیشتر یا کمتر. وقتی تشنگی یا گرسنگی بر آنان غلبه کرد، افطار میکنند. این عمل را به این دلیل انجام می‌دهیم تا به تدریج به روزه گرفتن عادت

نمایند و قدرت آن را پیدا کنند؛ زیرا اگر صفات پسندیده به صورت عادت درآید، به آسانی قابل تغییر نیست».^(۱) یکی از راههای مفید در این راه استفاده از تشویق است. خانواده‌هایی که از فرصت دوران کودکی استفاده نمیکنند، در دوران بلوغ معمولاً با مشکلات جدی روبه‌رو میشوند. پدر و مادر باید فرزندان خود را به مجالس و مراسم دینی ببرند و در نماز جماعت شرکت کنند. این مراسم برای پرورش عواطف دینی کودکان بسیار مؤثر است.

ص: ۱۰۳

۱- [۱]. محمدبن حسن عاملی، وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۶۸.

باید خلأهای فکری و اوقات فراغت را با برنامه‌های خوب و مفید پر کرد. نباید تربیت صرفاً جنبه نهی و منع داشته باشد؛ بلکه باید با ورزش، آموزش، تفریحات سالم، مطالعه کتاب و برنامه‌های متنوع، مفید و مفرح همراه شود تا نیازهای کودکان به گونه صحیح برآورده گردد.

دعوت فرزندان به نماز

چگونه فرزندانمان را به نماز دعوت کنیم؟

از آنجا که درباره روش‌های موثر در جذب کودک به آموزه‌های دینی سخن فراوان است و بنای ما بر اختصار است، به صورت مختصر چند روش کاربردی که والدین می‌توانند، با به کارگیری آنها اثر مثبت در نهادینه نمودن نماز در فرزند خود به جا بگذارند، توضیح داده می‌شود:

ص: ۱۰۴

۱. الگودهی

از جمله روش های مؤثر و مطرح در روانشناسی رشد، روش الگوپذیری است. اگر والدین قبل از اینکه بخواهند کودک را با آداب اسلامی آشنا کنند، خود متخلق به اخلاق نبوی و اسلامی باشند و خود عمل کنند، کودک نیز تقلید کرده و عمل خواهد کرد، زیرا در سنین ۱ تا ۷

سال کودک به شدت تقلید پذیر است و بدون دانستن فلسفه کار صرفاً آن را تکرار می کند. البته این روش الگویی حتی نسبت به افراد بزرگسال نیز تأثیرگذار است.

۲. فضاسازی معنوی

فرزندى که در خانواده ای لبریز از یاد و محبت خدا به دنیا می آید، نیازی ندارد که آموزشی ویژه برای قبول نماز ببیند؛ زیرا از همان آغاز تولد در گوشش اذان و اقامه می گویند

ص: ۱۰۵

و او را به «صلوه» و «فلاح» و «خیرالعمل» دعوت می کنند. در خانه ای که والدین به مناجات شبانه بر می خیزند و اهل خانه همگی معتقد و مقید به آداب دینی هستند، کمتر پیش می آید فرزندشان گریزان و روی گردان از خدا باشد.

۳. پاسخ به کنجکاوی های کودک

کنجکاوی کودک، ویژگی طبیعی او است که پاسخ به آن ضمن ایجاد آرامش روحی و روانی در کودک، فرصت مناسبی را برای والدین به وجود می آورد تا رفتارهای مناسب و مطلوب را در او پرورش دهند. بر این اساس وقتی که فرزندان از ما در مورد مسائل اعتقادی و نماز می پرسند، فرصت مناسب برای ما به وجود آورده اند، تا بتوانیم با پاسخ های مناسب و یا طرح سؤالات مؤثر در او اثر تربیتی بگذاریم.

ص: ۱۰۶

پدر و مادر باید این را باور کنند که همان گونه که در تأمین نیازهای مادی کودک مسئولیت دارند، در قبال تأمین نیازهای معنوی نیز موظف هستند. امام باقر(ع) در گفتاری حکیمانه مراحل تربیت معنوی فرزندان را شرح داده و چگونگی تربیت آنان را در سنین مختلف بیان می دارد؛ طبق رهنمود آن حضرت، والدین باید در سه سالگی کلمه توحید «لا اله الا الله» را به کودک

یاد دهند. در چهار سالگی کلمه رسالت «محمد رسول الله» را به او بیاموزند و در پایان پنج سالگی او را آزمایش کنند، اگر راست و چپ را می شناسد،

صورتش را به سوی قبله متوجه ساخته و به او بگویند رو به سوی قبله سجده کند. در شش سالگی اجزاء نماز، رکوع و سجده صحیح را یادش دهند تا سن او به آخر سال هفتم برسد؛ در آن موقع به او بگویند دست ها و صورتش را بشوید و آنگاه به نماز بایستد. (۱)

۵. حضور در مجامع و محافل نماز

مشاهدات انسان یکی از عوامل مؤثر در تربیت انسان است. قرآن در آیات متعدد انسان را به «دیدن» و «تفکر» دعوت می کند. بین «دیدن» و «باور کردن» رابطه مستقیم وجود دارد؛ باید کاری

کنیم که فرزند ما با صحنه های گوناگون اقامه و آماده شدن برای اقامه نماز مواجه شود. شرکت در نمازهای جماعت مسجد محله می تواند در تقویت روحیه نمازخواندن فرزندان ما مؤثر باشد.

ص: ۱۰۸

۱- [۱]. من لا یحضره الفقیه ؛ ج ۱ ؛ ص ۲۸۱.

انسان زیبایی را دوست دارد و به دنبال زیبایی ها می رود و این ویژگی را خداوند در وجود آدمی قرار داده است؛ به خصوص کودک و نوجوان که بیش از بزرگسالان زیبایی ها را می بیند و دوست دارد. با هدیه دادن یک سجاده زیبا و چادر نمازی قشنگ برای دختران، جانماز و لباس زیبا برای پسران می توان رغبت آن ها به نماز خواندن و حضور در جمع نمازگزاران را فزونی بخشید، به هر میزان که والدین بتوانند زیبایی ها را با نماز خواندن پیوند بزنند، به همان اندازه موفق تر خواهند بود.

۷. تشویق

همان گونه که قرآن انسان ها را به انجام اعمال پسندیده ترغیب می کند و از ارتکاب اعمال زشت به شدت بر حذر می دارد، سخنان پدر، مادر و مربی نیز باید این گونه باشد. جای جای قرآن کریم وعده به بهشت است که نمونه ای بارز برای تشویق به عبادت است. پدر و مادر نیز با روش های مختلف و برآورده ساختن نیازهای فرزند همچون اسباب بازی، رفتن به سینما، پارک و ...،

او را به نماز تشویق کنند، البته این تشویق نباید به گونه ای باشد که روحیه تعبد در فرزند کم رنگ شود و نماز را فقط برای رسیدن به هدیه بخواند. از جمله راه کارها این است که با او شرط خرید هدیه ای نکنیم؛ بلکه بعد از نماز یا انجام کار درست، او را با دادن هدیه ای تشویق کنیم.

اجبار کودکان به نماز

کودکان را از چندسالگی و به چه طریق تشویق یا وادار به نماز و عبادات نماییم؟

درزمینه شیوه آموزش نماز و سایر عبادات به کودکان رعایت نکات زیر ضروری است:^(۱)

ص: ۱۱۰

۱- [۱]. برای این پاسخ از کتاب «نماز و شکوفه های زندگی» مرکز تحقیقات، و «راهنمای پدران و مادران»، ج ۲، نوشته محمدعلی سادات استفاده شده است.

۱. نماز خواندن در حضور کودک و نوجوان: به دلیل وجود حس تقلید و الگوگیری در کودکان، نماز والدین در حضور کودک می تواند سهم بسزایی در تربیت دینی کودکان به ویژه تعلیم نماز، داشته باشد؛

۲. بردن کودک به مساجد و مجالس مذهبی: این روش نیز در ایجاد علاقه به نماز و عبادات در کودک تأثیر فراوانی خواهد داشت. البته به شرطی که این کار با محبت و نرمش

انجام گرفته، فارغ از هر نوع اجبار و تحمیل باشد و نیز به خستگی و آزرده گی کودک منجر نشود؛

۳. ایجاد جاذبه ظاهری: شما می توانید براساس میل فرزندتان وسایل دلخواهش را تهیه کنید؛ مثلاً مهر، تسبیح، سجاده، عطر، و مقنعه و چادر مناسب و زیبا برای دختران. همچنین

ص: ۱۱۱

رعایت ظواهر دینی از سوی والدین همچون پوشیدن لباس زیبا و استفاده از عطر هنگام نماز و برپایی نماز در مکان تمیز و شایسته به نوبه خود تأثیرات مثبتی در رفتار و تربیت دینی کودک خواهد داشت؛

۴. وادار کردن کودکان به عبادت: چون بلوغ شرعی دختران از سن نه سالگی آغاز می شود از اینرو براساس روایات لازم است از سن شش سالگی آنان را به خواندن نماز و سایر عبادات

وادار کرد. چنان که امام صادق(ع) فرمود: «از سن شش تا هفت سالگی کودک را به نماز وادارید و در ترک آن مؤاخذه اش کنید».^(۱)

ص: ۱۱۲

۱- [۱]. محمدبن حسن عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۵.

البته لازم است اجبار به نماز، توأم با محبت و رأفت نیز باشد؛ در غیر این صورت آثار منفی چنین روشی بیش از آثار مثبتش خواهد بود. در مورد عبادات دیگر نیز باید اجبار متناسب با ظرفیت و توان کودک باشد؛ مثلاً نسبت به روزه از او خواسته شود که چند ساعت روزه بگیرد؛

۵. تشویق: تشویق کودکان مهم ترین نقش را در تربیت دینی آنان خواهد داشت. اگر تشویق کودکان در حضور دیگران صورت گیرد تأثیراتش بیشتر از روش های دیگر خواهد بود. از طرفی تشویق ها را می توان از راه های مختلف همچون دادن جایزه، خریدن اسباب بازی

مناسب، وسایل مورد علاقه کودک، خرید خوراکی و مانند آنها انجام داد. البته در بین تشویق ها، تشویق لفظی و دادن مسئولیت، بیشترین اثر را دارند؛

ص: ۱۱۳

۶. گفت‌وگو درباره نماز و عبادات بین اعضای خانواده: این روش نیز در تعمیق اعتقادات دینی کودکان بسیار مؤثر است؛ البته لازم است مباحث در سطح متناسبی بوده و با قصه و شعر و حکایت همراه باشد تا در قلب کودک و نوجوان نفوذ کند.

آموزش نماز به فرزندان

چگونه باید به کودکانی که تازه به سن تکلیف رسیده‌اند، نماز خواندن و به موقع خواندن و اهمیت آن را آموخت؟

در زمینه‌ای که شما سؤال فرمودید، عمده کاری که تأثیر زیاد و مستقیم در فرزند می‌گذارد، به سالها قبل از سن تکلیف او برمی‌گردد، و در آن سن مهمترین راه برای هر یک از موارد

ص: ۱۱۴

(چگونه نماز خواندن، به موقع نماز خواندن و اهمیت نماز) راه عملی است. اگر پدر و مادر و اطرافیان فرزند، خود به نماز اهمیت داده، اول وقت در منزل با حرکتی ملموس و قابل توجه همه به نماز بایستند، فرزند براساس اصل «مُحَاكَاَت» دقیقاً آنچه ببیند، ضبط نموده، به زودی می خواهد اجرا کند، خصوصاً اگر مورد تشویق قرار گیرد. بنابراین تربیت در این زمینه‌ها از کودکی آغاز شده، اصل کار والدین به آن زمان برمی گردد. سپس در مرحله بعدی که کودک به سنین شش تا هفت سال رسید باید کم کم او را به وضو گرفتن و نماز خواندن به طور سبک تمرین داد. استاد ابراهیم امینی می فرماید: «درست است که پسر بعد از پانزده سال و دختر بعد از نه سال به تکلیف می رسند و قبل از آن تکلیفی ندارند؛ اما انجام تکالیف دینی را نمی توان تا سن بلوغ به تأخیر انداخت. باید انسان از کودکی به انجام عبادات و تکالیف دینی عادت کند تا

در سن بلوغ به آنها رغبت داشته باشد... . بچه غالباً از سن پنج سالگی و شاید قدری هم زودتر می تواند حمد و سوره را تدریجاً یاد بگیرد. بر پدر و مادر لازم است که خودشان یا به وسیله یکی از فرزندان بزرگ ترشان تدریجاً و به صورت تفریح حمد و سوره را به او یاد بدهند. سپس بقیه اذکار نماز را با همین منوال تدریجاً به او بیاموزند. وقتی نماز را یاد گرفتند و شش ساله یا هفت ساله شدند، پدر و مادر به آنها دستور می دهند که مرتب نماز را بخوان و اوقات نماز را به او تذکر می دهند. اول وقت خودشان مهیای نماز می شوند و به کودکان نیز تذکر می دهند که وقت نماز رسیده است؛ نماز را فراموش نکن. وقتی نه ساله شدند باید به طور قاطع و جدی آنها را به نماز خواندن وادار کنند»^(۱).

به هر حال عقب انداختن آن مواردی که شما سؤال فرمودید تا سن بلوغ، کار را بسیار دشوار می کند و گاه به زودی نتیجه نخواهد داد.

ص: ۱۱۶

۱- ۱. ابراهیم امینی، آیین تربیت، ص ۳۲۱ _ ۳۲۲.

پس از طی این مراحل، و هنگامی که فرزند به سن بلوغ رسید، کم‌کم با مطالعه و شرکت در جلسات مذهبی، بیشتر با اهمیت نماز آشنا می‌شود و پس از آن باید به تدریج به روح و حقیقت نماز پی برده، حضور قلب را تجربه کند. در هریک از موارد مذکور می‌توانید به کتب تربیت در بحث تربیت دینی فرزندان و نیز کتب نماز و اهمیت آن مثل پرتوی از اسرار نماز استاد قرائتی مراجعه کنید.

آموزش نماز به نوجوانان

برای آموزش نماز به بچه‌های نه تا یازده‌ساله چه باید کرد؟

تربیت دینی نوجوانان و وارد نمودن آنان به گلستان عبودیت به‌ویژه نماز، مستلزم آگاهی گسترده مربی _ اعم از والدین و معلم _ نسبت به مسائل تربیتی و شناخت حالات و خصوصیات

ص: ۱۱۷

نوجوانان در این مقطع سنی است. در همین زمینه برخی از اموری را که مربیان می توانند با به کارگیری آنها در آموزه های دینی کودکان و نوجوانان و تعمیق باورهای مذهبی شان نقش مؤثری ایفا کنند، بیان می کنیم:

۱. تقویت پایه های تفکر و رفتار اندیشمندانه

با ورود نوجوان در این مرحله، آمادگی یادگیری همراه با استدلال در او ایجاد می شود. از اینرو مربی باید از به کارگیری روش اجبار و خشونت اجتناب نموده، با محبت و نرمش او را در برابر حل درست مسائل دینی اش یاری دهد. از طرفی مربی می تواند از طریق گفت و گو در مورد نماز در محیط خانه یا مدرسه تربی را به فکر کردن وادار کند و پایه های فکری او را در زمینه فلسفه نماز و سایر عبادات قوت بخشد. روش طرح سؤال و وادار نمودن انسان ها به تفکر، از جمله اموری است که قرآن و عترت بدان اهمیت فراوان داده اند؛

ص: ۱۱۸

۲. به کارگیری هرچه بیشتر روش های تربیتی غیرمستقیم

مربی باید از طریق رفتار و برخورد مؤدبانه و ملاحظه جنبه های عاطفی و روانی مرتبّی، او را در یادگیری مسائل دینی یاری بخشد. اهتمام عملی والدین به نماز اول وقت، رفتار محبت آمیز و توأم با رفاقت با فرزندان و بازی کردن با آنان، پرهیز از توبیخ و سرزنش در برابر دیگران، تغافل از برخی سهل انگاری ها و خطاهای قابل گذشت، تشویق مناسب در برابر رفتارهای نیک، ایجاد زمینه برای ارتباط مرتبّی با افراد متدین و پایبند به مسائل شرعی و مانند آنها می تواند شرایط مطلوبی را برای رشد مرتبّی فراهم نماید و او را در رسیدن به قله سعادت یاری کند که: «دو صد گفته چون نیم کردار نیست».

ص: ۱۱۹

نظام عالم بر پایه «تدریج» استوار شده است؛ از اینرو مربی باید در فعالیت تربیتی خویش به این اصل مهم پایبند بوده، از هر نوع عجله و شتاب در آن پرهیز کند؛ چنان که امام علی(ع) فرمود: الْعَجَلُ يُوجِبُ الْعِنَارَ؛ (۱) «عجله موجب لغزش است». نداشتن سعه صدر و توقع بیجای مربی در تأثیرپذیری فوری متربی، از آفات و موانع مهم در روش تربیتی است. به خصوص آنکه روح کودک و نوجوان بسیار لطیف بوده، با کمترین آزردهی آسیب جدی می بیند؛ از اینرو نیاز به مراقبت مستمر دارد. سیره تربیتی امامان معصوم(ع) در اجرای این اصل که بیانگر توجه عمیق آنان به مراحل مختلف سنی متربی است، می تواند بهترین الگو برای مربیان جامعه قرار گیرد؛

ص: ۱۲۰

چنان‌که امام باقر(ع) در زمینه روش آموزش نماز به کودکان می‌فرماید:

در سه‌سالگی، کلمه توحید «لا اله الا الله» را به طفل بیاموزند و در چهارسالگی «محمد رسول الله» را به او یاد بدهند، در پنج سالگی رویش را به قبله متوجه کنند و به او بگویند که سر به سجده بگذارد. در شش‌سالگی، رکوع و سجده صحیح را به او بیاموزند و در هفت‌سالگی به طفل بگویند دست و صورتت را بشوی و نماز بگزار. (۱)

اصول و موازین دیگری نیز در زمینه روش تربیت دینی در منابع دینی بیان شده است که به دلیل اختصار و پرهیز از اطاله کلام، از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.

ص: ۱۲۱

۱- [۱]. مرتضی فرید، روایات تربیتی از مکتب اهل بیت(ع)، ص ۸۱.

بیدار کردن فرزندان برای نماز

فرزندمان را در هنگام نماز صبح با چه روشی بیدار کنیم؟

گرایش کودک به پذیرش ارزشها و یا دستوره‌های دینی تنها در سایه احساس شخصیت و ارزشمندی خویش تحقق مییابد. بنابراین کودکان نقش تعیین کننده‌ای دارند، و والدین و معلمان در موقعیتهای مناسب تنها زمینه‌ساز و هدایتگرند. متأسفانه گاهی اوقات والدین و مربیان میکوشند مسائل دینی را در فرصتی کوتاه از طریق گفتاری مستقیم و با پند و اندرز و تذکرات مکرر، به کودکان منتقل و یا تحمیل کنند؛ درحالی که کودکان خود باید ارزشها را به دست آورند، دلایل آن را بپذیرند و با میل آن را در صحنه عمل به کار گیرند؛ نه اینکه قواعد را به آنها

ص: ۱۲۲

دیگته کرده، به اجبار بقبولانیم. امام علی (ع) میفرماید: **فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِيَ**؛ (۱) «اگر دل را به اجبار به کاری واداری، کور میگردد». از اینرو چه بسا فرزندان در خانه پدر و مادر که سلطه و اقتدار را ملاحظه میکنند، نماز میخوانند، ولی با تغییر موقعیت، آن را ترک میکنند؛ چون ارزشهای دینی برای آنان درونی نشده است. والدین باید در تعامل گروهی با احترام دوسویه، به تبادل اطلاعات و احساسات پردازند و فضای دوستی را فراهم نموده، به آنها فرصت و اجازه بحث و استدلال و پرسیدن دهند. هیچ ارزش و اعتقاد و اصولی را قبل از آنکه زمینه لازم عاطفی و روانی آن برای کودک فراهم آید و یا خود به آن متمایل شده باشد، نباید به وی تحمیل کرد.

ص: ۱۲۳

۱- [۱]. سید رضی، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، حکمت ۱۹۳، ص ۴۷۶.

امام خمینی (ره) باینکه نسبت به انجام تکالیف شرعی فرزندانشان بسیار مقید بودند، اما از ایجاد تلخی در جان کودک پرهیز داشتند. یکی از فرزندان امام میگوید: «زمانی همسرم از روی عادت خانوادگی، صبحها دخترم را از خواب شیرین بیدار میکردند که نماز بخواند. امام که در جریان قرار گرفتند، پیغام فرستادند که شیرینی اسلام را به مذاق بچه تلخ نکن، و چقدر این حرف بجا بود و تأثیر عمیقی بر روحیه دخترم گذاشت؛ به طوری که بعد از آن خودش سفارش میکرد که برای نماز صبح حتماً بیدارش کنیم».

یکی دیگر از فرزندان میگوید: «یک بار از آقا سؤال کردم که: آیا اجازه دارم فرزندم را برای نماز صبح بیدار کنم؟ فرمودند: خواب را بر بچه تلخ نکن».

نکته دیگر استفاده از روش الگویی است. فرزندان بیش از آنکه به گفتار والدین بیندیشند، به عملشان مینگرند. پدر و مادر اگر به نماز اول وقت با رعایت آداب آن توجه نمایند، عملاً انجام تکالیف مذهبی را به فرزندان آموزش داده‌اند.

این روش به مراتب از آموزش زبانی مؤثرتر است. امام صادق (ع) میفرماید: **كُونُوا دُعَاةَ النَّاسِ بِغَيْرِ السِّتِّكُمْ؛ (۱)** «با غیر زبانتان (عملتان) مردم را به نیکیها دعوت کنید».

ص: ۱۲۵

نکته آخر استفاده از تشویق و ارزش گذاری است. البته تشویق بهعنوان کمک انگیزه مطرح

است، نه اصل انگیزه؛ یعنی باید فرزند بفهمد که عملش مورد توجه والدین است، ولی وابسته به تشویق نشود که اگر تشویقی نبود، عمل را ترک کند. بدیهی است که کودک هرچه بزرگ تر میشود، احساس نیاز او به تشویق کمتر میشود؛ ولی در اوایل لازم است اگر فرزند پسر است، سجاده و تسبیح و کالای مورد علاقه او را برایش تهیه کرد؛ اما اگر دختر است، چادرنماز، سجاده و وسایل دیگر بهعنوان جایزه تهیه شود. در این زمینه میتوان از مربیان مدرسه کمک گرفت.

پیوست ها

ارتباط با دفتر مراجع

آیت الله العظمی سید روح الله الموسوی الخمینی

تلفن تهران: ۲۲۲۸۹۶۹۱

<http://www.imam-khomeini.com>

آیت الله العظمی سید علی حسینی خامنه‌ای

تلفن تهران: ۶۴۴۱۱ / تلفن قم: ۲ _ ۷۷۴۲۲۳۱

<http://www.leader.ir>

آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی

تلفن تهران: ۷۷۵۰۹۶۹۷ / تلفن قم: ۱۳ _ ۷۷۴۳۱۱۰

ص: ۱۲۹

www.makaremshirazi.org

آیت الله العظمی محمد فاضل لنکرانی

تلفن تهران: ۲۲۸۴۳۹۶۵ / تلفن قم: ۷۷۲۰۵۰۰

<http://www.lankarani.org>

آیت الله العظمی حسین وحید خراسانی

تلفن قم: ۷۷۴۰۶۱۱

<http://vahid-khorasani.ir>

آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی

تلفن تهران: ۵۵۶۰۹۳۹۴ / تلفن قم: ۶ _ ۷۷۱۵۵۱۱

<http://www.saafi.ir>

ص: ۱۳۰

آیت‌الله‌العظمی حسین نوری همدانی

تلفن تهران: ۳۳۱۳۷۱۹۴ / تلفن قم: ۷۷۴۱۸۵۰

www.noorihamedani.com

آیت‌الله‌العظمی سیدعلی حسینی سیستانی

تلفن مشهد: ۲۲۵۰۰۹۱ / تلفن قم: ۹ _ ۷۷۴۱۴۱۵

<http://www.sistani.org>

آیت‌الله‌العظمی محمدتقی بهجت فومنی

تلفن مشهد: ۸۵۴۹۹۷۹ / تلفن قم: ۳ و ۷۷۴۳۲۷۱

<http://www.mtb.ir>

ص: ۱۳۱

آیت‌الله‌العظمی میرزا جواد تبریزی

تلفن دفتر تهران: ۷۷۴۷۳۶۸۷ / تلفن قم: ۷۷۴۴۲۸۶

<http://www.tabrizi.org>

آیت‌الله شیخ حسین مظاهری

تلفن اصفهان: ۴۴۶۴۶۹۱

<http://www.almazaheri.org>

ص: ۱۳۲

معرفی مراکز پاسخ‌گویی

مرکز تخصصی نماز

www.namazportal.ir

سامانه پیامکی ۳۰۰۰۴۱۴۵

درگاه پاسخ‌گویی به مسائل دینی (پرس‌وجو)

<http://www.porsojoo.com>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۷۷۴۲۳۸۰

مرکز ملی پاسخ‌گویی به سؤالات دینی (دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

<http://www.pasokhgoo.ir>

تلفن: ۰۹۶۴۰

اداره مشاوره و پاسخ‌نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

<http://www.porseman.org>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۲۹۰۷۷۹۷

ص: ۱۳۳

سامانه پاسخ گویی به سؤالات و شبهات دینی (دفتر تبلیغات اسلامی خراسان)

<http://www.eporsesh.com>

تلفن: ۰۵۱۱ _ ۲۲۱۵۱۴۱

واحد پاسخ گویی به سؤالات جامعه الزهراء (س) _ پاسخ گویی تخصصی ویژه خواهران

<http://www.jz.ac.ir>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۲۹۳۵۸۴۸ _ ۲۱۱۲۴۵۳

فرهنگ سرای پرسش

<http://www.porsesh.ir>

تلفن: ۰۳۱۱ _ ۲۳۴۱۹۱۹

مؤسسه در راه حق

<http://www.darrahehaq.com>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۷۷۴۳۲۲۱ _ ۲

مؤسسه فرهنگی هنری نور راسخون

ص: ۱۳۴

<http://www.rasekhoon.net>

تلفن: ۰۳۱۱ _ ۶۶۱۵۵۷۸ _ ۸۱

مؤسسه فرهنگی رواق حکمت (اسلام کوئیسٹ)

<http://www.islamquest.net>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۷۷۱۶۰۶۰

مرکز مطالعات و پاسخ گویی به شبهات حوزه علمیه قم

<http://www.Andisheqom.com>

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۷۷۳۷۲۱۷

مرکز مشاوره حوزه علمیه قم

تلفن: ۰۲۵۱ _ ۷۸۳۲۸۵۵ / ۷۷۳۵۰۲۱ / ۷۷۳۶۳۷۰

آستان قدس رضوی

ص: ۱۳۵

<http://www.Imamrezashrine.com>

تلفن ۰۵۱۱ _ ۲۲۳۵۳۱۲

دفتر مطالعات و تحقیقات زنان (مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران)

<http://www.Womenrc.com> تلفن: ۰۲۵۱ _ ۲۹۰۷۶۱۰ _ ۳

سامانه پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات دینی (سازمان تبلیغات اسلامی)

تلفن: ۰۲۱ _ ۶۶۹۵۹۷۵۲ _ ۳

مؤسسه فرهنگی و اطلاع‌رسانی تبیان (بخش مشاوره اینترنتی و پاسخ‌گویی)

<http://www.tebyan.net>

تلفن: ۰۲۱ _ ۸۱۲۰۲۴۱۵

ص: ۱۳۶

پژوهشکده مهدویت و آینده پژوهی

تلفن: ۲ _ ۷۷۴۹۹۷۱ _ ۰۲۵۱

<http://www.mosleh.org> و <http://www.Monjee.com>

مرکز تخصصی مهدویت

تلفن: ۷۷۴۹۵۶۵ _ ۷۷۴۴۳۴۱ _ ۷۷۳۷۸۰۱ _ ۷۸۳۳۷۷۰ <http://www.mahdi.org>

مؤسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت)

<http://www.intizar.ir>

تلفن: ۷۸۴۰۰۸۶ _ ۰۲۵۱

مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج)

<http://www.Valiasr-aj.com>

تلفن: ۷۷۳۵۸۳۱ _ ۰۲۵۱

ص: ۱۳۷

شبکه سراسری رادیو معارف فارسی و انگلیسی (برنامه‌های پرسش و پاسخ)

تلفن: ۲ _ ۲۹۱۰۵۵۱ _ ۰۲۵۱ <http://www.radiomaaref.ir>

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (پاسخ‌گویی حوزه نت)

تلفن ۲۱۲۰۲۱۲ _ ۰۲۵۱ <http://www.hawzah.net>

مجمع جهانی اهل بیت(ع)

تلفن ۴ _ ۲۹۰۲۹۷۲ و ۲۱۳۱۱ _ ۰۲۵۱ <http://www.ahl-ul-bait.com>

بنیاد بین‌المللی علوم و حیانی اسراء (واحد پاسخ به سؤالات دینی)

تلفن: ۳ _ ۷۷۸۲۰۰۱ _ ۰۲۵۱ <http://www.esra.ir>

ص: ۱۳۸

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

